

סקר כחליל הקדד, פברואר 2018

סיכום ביניים

סקר 2018 נערך השנה במתכונת מצומצמת יחסית בשל ההופעה המוקדמת של הפרפר ובמקביל לתהליכי התארגנות של 'אגודת חובבי הפרפרים' להרחבת והעמקת מיזם ה'תכנית הלאומית לניטור פרפרים'. להלן סיכום ביניים ראשוני של הסקר, ואנו תקווה לפרסם בהקדם סיכום מלא וממצא יותר של הממצאים והמסקנות, כולל טבלת השוואה של תצפיות בפרפר לאורך השנים, להצגת הדינמיקה של שינויי האוכלוסיות.

כתיבת הסיכום: ישראל וגיא פאר | עריכה מדעית: דובי בנימיני, אופיר תומר

צילום: גיא פאר

פרפר כחליל הקדד, הוא מין הנמצא בסכנת הכחדה בשל הפגיעה המתמשכת בשטחים הפתוחים העשבוניים (שטחי בתה) המשמשים כבית גידולו. בשל כך הוא אחד מ-14 מיני פרפרים שהוכרזו כערכי טבע מוגנים בישראל.

הפרפר מעופף בחודשים פברואר ומרץ וניתן לראותו בסמוך לשיחי קדד גדול פרי וקדד פיינברון, המשמשים כפונדקאים יחידים של זחלי הפרפר. מדי שנה עוקבים חובבי הפרפרים אחר הופעת הצמחים והפרפרים ומנסים לקבל תמונה רחבה ומלאה ככל האפשר של התפוצה של שיחי הקדד והפרפרים, ובעיקר, כמויות הפרפרים הנצפים.

על הפרפר

הפרפר נמצא אך ורק באתרים שבהם צומחים שיחי קדד גדול פרי או קדד פיינברון שהם הצמחים הפונדקאים של המין, אשר עליו הוא מטיל את הביצים. הזחלים הקטנים ניזונים תחילה מעלעלי הפונדקאי מניצני הפרחים ומהפרחים עצמם. עם גדילתם הם חודרים לתוך הפירות וניזונים מהזרעים. בסוף גידולם צבע הזחלים לבן עם נקודות צהובות והם מכוסים בשערות שחורות קצרות. הזחל מתגלם באדמה ליד הצמח והגולם נכנס לתרדמה של כעשרה חודשים, עד לאביב הבא.

בסוף החורף ובתחילת האביב בוקע הפרפר מהגולם ומתחיל מחזור חיים חדש. מעוף הבוגרים מהיר וקרוב לקרקע, אך לרוב הם אינם מתרחקים מהפונדקאים ולעיתים קרובות נוחתים על הקדדים או בקרבתם ונחים עליהם דקות ארוכות. צבעו הכתום של הפרפר בולט למדי על רקע עלי הקדד הירוקים וגם במעופו.

צילום: מש לאודון

על הצמחים

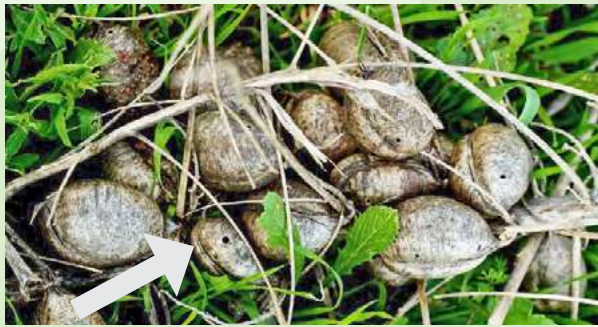
הקדד גדול-הפירות, הפונדקאי העיקרי של הכחליל הוא צמח עשבוני רב שנתי ממשפחת הפרפרניים, גובהו כ-50 ס"מ, כל חלקי הצמח שעירים. העלים מנוצים (מורכבים מעלעלים) וזקופים, מסודרים במעגל סביב הגבעול. הפרחים הצהובים צמודים לגבעול המרכזי של הצמח קרוב לבסיסו, ונפתחים בהדרגה לאורך עמוד התפרחת. הפרי הוא תרמיל גדול ונפוח - מכאן שם הצמח.

הקדד צומח בשטחי בתה (שטחים פתוחים בעלי נוף עשבוני) ברוב האזורים הים תיכוניים.

עיקר האזורים בהם אותר הצמח: **מורדות הגולן, הגלבוע, יער אלוני אבא, רמת מנשה, גבעת המורה, אזור תחנת הכוח חגית, בית אורן ואזור ירושלים.**

הפרחים מואבקים ע"י דבורים גדולות, אשר רק הן חזקות דיין בכדי לחדור בין עלי הכותרת ההדוקים של הפרח ולהגיע לצוף. **ללא פעילות של הדבורים הגדולות, הצמח אינו עושה פרי;** ובלעדי הפרי גם הפרפרים נפגעים, מאחר והזחלים ניזונים מהזרעים של הצמח. לכן **מצב הפרפר והצמח ביחד מהווים אינדיקטורים למצב הטבע מבחינת פעילות מאביקים ומצבם בישראל.**

על הסקר

בסקרי כחליל הקדד אנו סופרים "דווקא" את מספר קבוצות צמחי הקדד בכל אתר ואת מיקומם, ואם זכינו לצפות שם בפרפרים נרשום את מספרם. השימוש באפליקציה הייעודית שפותחה לסקר מבטיח תיעוד מדויק של מיקום השיחים והבוגרים שנצפים.

מבחן השרידות של הפרפר הוא במספר פירות הקדד שאליהם חדר הזחל (ראה חורי כניסה בתמונה) וכמובן שללא פרחים ודבורים מאביקות לא יזכו הזחלים לפירות זמינים. לכן מידע ונתונים על מצב שיחי הקדד (כגון שיח גדול/קטן/בינוני), על מספר הפרחים המשוער ואם נצפו ביקורי דבורים מאביקות יהיו כלי עזר להבנת מצב הפרפר.

בסקר השתתפו כ-30 מתנדבים. במהלכו התקבלו כ-100 נתוני צפייה מ-20 ימי ביקור באתרים שונים. בחלק מן האתרים הושם הדגש בסריקה אינטנסיבית וספירה פרטנית של צמחי הקדד על ידי מספר משתתפים (יפתח מזר, אור קומאי, ישראל פאר, דובי בנימיני, דותן רותם, טליה אורון, דודו בן אור) בעוד שברוב הביקורים נספרו בעיקר פרפרים בוגרים.

השנה התרחב גיאוגרפית מעגל המדווחים וחלקם מסרו דיווחים במגוון של אמצעי תקשורת, בנוסף לאפליקציה הייעודית לסקר, החל מ-ווטסאפ ועד למיילים, טלפונים ותמונות, דבר שמקשה על תהליך ריכוז ואחידות הנתונים. מאידך ההתלהבות הנמשכת והמסירות של חובבי פרפרים, צלמים וטבע לצאת, למצוא את הפרפר ולהשתתף בסקרים להגנתו הם ביטוי נהדר למדע אזרחי במיטבו.

מה ראינו השנה

בשנת 2018 נצפו ודווחו באופן פרטני - **162 פרפרים** ובנוסף התקבלו הודעות שונות על כ-30 תצפיות בתיעוד חלקי. זה מספר דומה למספר הפרטים שנצפו בשנת 2014.

בהשוואה עם סקר יסודי מ-2005 (גיא פאר) שבו נצפו **424 פרפרים המצב אינו מעודד**, אך גם היקף הסריקות (מאמץ הניטור) השנה היה קטן יותר.

השנה למדנו על מיקומים חדשים של צמחי קדד שסביבם נצפו פרפרים, בירושלים, גבעות להב בדרום, קיבוץ ברעם ועוד. תצפיות אלה ייחודיות כיוון שמזה מספר עשורים לא נצפו פרפרים מדרום לגלבוע ולרמת מנשה, להוציא כמה תצפיות לא מאומתות בעבר מאזור ירושלים.

מאידך נודע לנו כי אחד האתרים החשובים ביותר לאוכלוסיית הפרפר, סביב אתר "חגית" שבצפון רמת מנשה, מתוכננת בנייה בקרוב!

מה לומדים מן המפות המצורפות

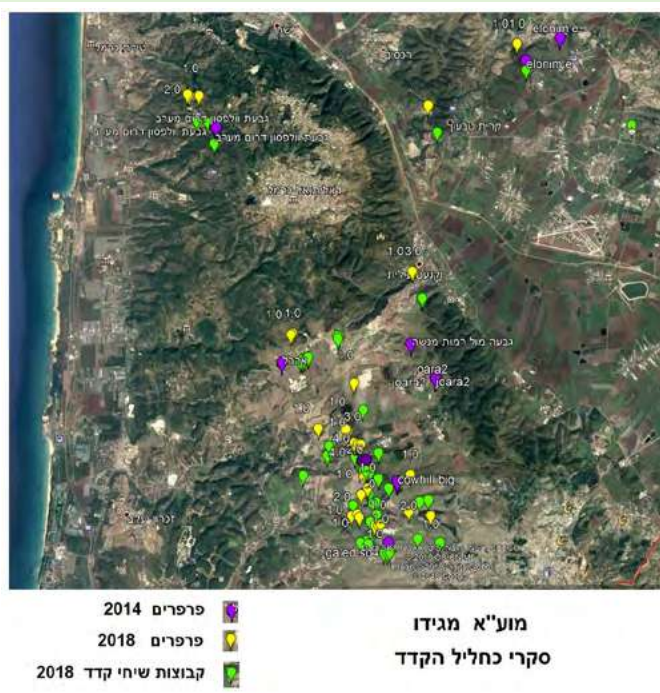
מיפוי שיחי הקדד אשר בוצע ב 2005 שימש בכל הסקרים מאז כקו מבחן להשוואה באתרים הרשומים. רשימת השיחים מתעדכנת מידי כל סקר מכלל הנתונים שמגיעים.

אזור התפוצה העיקרי של הפרפר הינו בתחום רמת מנשה.

על אף הגידול במספר ובפריסה של אתרים שבהם נמצאו שיחי קדד קיימת כנראה ירידה במספר האתרים שבהם נצפו בוגרים בהשוואה לשנים קודמות וכן ירידה במספר הכולל של בוגרים.

במספר אתרים שופעי פונדקאים כמו אזור תחנת הכוח חגית וגבעת וולפסון (ליד בית אורן) לא נצפו בוגרים בכלל, גם לא ביקורי דבורים ומיעוט מדאיג של פירות. גם בצפון מורדות הרי נפתלי לא נצפו בוגרים (טליה) ומספר קטן בלבד נצפה בגבעת המורה (דובי בנימיני, ראובן חריטון). לא נצפו בוגרים השנה באזורים מוכרים כמו בית שערים, ארבל ונחל תבור, על אף קיום שיחי קדד.

לעומת זאת, בגבעה 208 הסמוכה לחגית ניכרת נוכחות לאורך תקופה ארוכה. נוכחות ארוכה נמצאה גם באזור ירושלים ובתחומי קיבוץ ברעם.

תודות: לישראל פאר על ניהול ומחשוב לסקר, לחברה להגנת הטבע על הסיוע בתקשורת ובהפעלת מתנדבים, לאילנה ארז בהפעלת חברי קהילת מנטרי הפרפרים של מוא"ז מגידו, טליה אורן, יפתח מזר, עוז בן יהודה, דודו בן-אור מירושלים, גדי איש-עם, לדובי בנימיני, נשיא אגודת חובבי הפרפרים שהיה מעורב ופעיל בכל השלבים.

חברת להגנת הטבע
 שומרים. מחנכים. אוהבים.

